

دانشگاه سیستان و بلوچستان

تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در (جغرافیا و برنامه ریزی توریسم)

عنوان:

مکانیابی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم شمال غرب استان

کرمانشاه

استاد راهنما:

دکتر تقی طاوسی

استاد مشاور:

دکتر محمود خسروی

تحقیق و نگارش:

دانا رحیمی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

شهریور ۱۳۹۱

بسمه تعالی

این پایان نامه با عنوان « مکانیابی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم شمال غرب استان کرمانشاه » قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم توسط دانشجو دانا رحیمی تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر تقی طاوسی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می‌باشد.

(نام و امضاء دانشجو)

این پایان نامه واحد درسی شناخته می‌شود و در تاریخ توسط هیئت داوران بررسی و درجه به آن تعلق گرفت.

نام و نام خانوادگی امضاء تاریخ

استاد راهنما:

استاد راهنما:

استاد مشاور:

دور ۱:

دور ۲:

نماینده تحصیلات

تکمیلی:

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب دانا رحیمی تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضاء

تقدیم به:

ای پدر از تو هر چه می‌گویم باز هم کم می‌آورم

خورشیدی شدی و از روشنایی‌ات جان گرفتم و در ناامیدی‌ها نازم را

کشیدی و لبریزم کردی از شوق

اکنون حاصل دستان خسته‌ات رمز موفقیتیم شد

به خودم تبریک می‌گویم که تو را دارم و دنیا با همه بزرگی‌اش مثل تو را ندارد.

و تو ای مادر، ای شوق زیبایی نفس کشیدن

ای روح مهربان هستی‌ام

تو رنگ شادی‌هایم شدی و لحظه‌ها را با تمام وجود از من دور کردی و

عمری خستگی‌ها را به جان خریدی تا اکنون توانستی طعم خوش

پیروزی را به من بچشانی

تقدیم به برادرم

که همواره در طول تحصیل متحمل زحماتم بود و تکیه‌گاه من در مواجهه با مشکلات، و

وجودش مایه دلگرمی من می‌باشد

تقدیم به خواهرم

که وجودش شادی بخش و صفایش مایه آرامش من است

تقدیر و تشکر

سپاس او راست که یاری نمود پژوهش حاضر را در محضر استادان ارجمند که سپاسگزاری از ایشان را بر خود فرض می‌دانم، به انجام برسانم. آنچه را که فرمود، در کتاب دل که همواره با من است نگاشتم؛ نقشی که هرگز از لوح دل و جان نرود.

در ابتدا کمال تشکر و امتنان خود را تقدیم به محضر استاد گران قدر و فرزانه، جناب آقای دکتر تقی طاوسی می‌نمایم که با وجود مشغله کاری فراوان و کمبود وقت، راهنمایی این تحقیق را پذیرفتند و در تمام مراحل مرا از نظرات ارزشمند خود آگاه نمودند. بدین وسیله از زحمات بی‌شائبه ایشان قدردانی می‌کنم. از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر محمود خسروی نیز بسیار سپاسگزارم که مشاوره این پایان نامه را بر عهده گرفتند. در تمام مراحل از نظرات و راهنمایی‌های ارزشمند ایشان در پیشبرد هر چه دقیق تر و بهتر تحقیق استفاده نمودم که از این بابت از ایشان کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از تمامی اساتید دوران تحصیلم که در راه کسب علم، چراغ راهم بوده‌اند نهایت سپاس، تشکر و قدردانی را دارم. از اعضای محترم سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان کرمانشاه که در مراجعت‌های مکرر اینجانب، همواره همکاری نموده‌اند، نیز تشکر می‌نمایم.

از مساعدت و همکاری تمام دوستان دوران تحصیلم نیز صمیمانه سپاس‌گذاری می‌نمایم.

در پایان از خانواده محترمم به خاطر مساعدت‌های معنوی و مادی‌شان در تمام دوران تحصیلم نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

چکیده

منطقه اورامانات در شمال غربی استان کرمانشاه یکی از مهم‌ترین مناطق جاذب گردشگری در استان محسوب می‌شود. این پژوهش با هدف شناسایی و مکان‌یابی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم شامل، کوهنوردی، دامنه-نوردی، ورزش‌های زمستانی، ورزش‌های آبی، طبیعت‌درمانی و چشم‌انداز انجام شده است. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی _ تحلیلی و با انجام مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی با استفاده از نرم افزار GIS انجام شده است. به همین منظور لایه‌های اطلاعاتی مورد نیاز شامل نقشه‌های سطوح ارتفاعی، شیب، جهت شیب، پوشش گیاهی، چشمه‌های معدنی، نزدیکی به مراکز مسکونی، امنیت، تسهیلات و خدمات، دسترسی به راه ارتباطی تهیه شدند. سپس با تلفیق و همپوشانی لایه‌های اطلاعاتی در محیط GIS، نقشه نهایی جهت فعالیت اکوتوریسمی در منطقه در سه پهنه با قابلیت ضعیف، متوسط و خوب ترسیم گردید. نتایج حاصل از نقشه نهایی اکوتوریسم نشان داد که پهنه خوب با مساحت $1080/30$ کیلومتر مربع معادل $25/78$ درصد مساحت منطقه، پهنه متوسط با $1816/28$ کیلومتر مربع معادل $43/34$ بیشترین درصد پوشش منطقه و پهنه ضعیف با مساحت $1269/60$ کیلومتر مربع معادل $30/30$ درصد و را به خود اختصاص داد و با استفاده از نتایج حاصل از نرم افزار Expert Choice به اولویت بندی پهنه‌های اکوتوریسم پرداخته، و مشخص گردید که پهنه چشم‌انداز با امتیاز $0/370$ در رتبه اول و پهنه‌های دامنه‌نوردی، کوهنوردی، ورزش‌های آبی، طبیعت‌درمانی و ورزش‌های زمستانی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

واژگان کلیدی: مکان‌یابی، اکوتوریسم، GIS، Expert Choice، منطقه اورامانات

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: (کلیات پژوهش).....
۱-۱-۱	مقدمه
۱-۲	تعریف مسئله و ضرورت پژوهش
۱-۳	سوالات پژوهش
۱-۴	سابقه و پیشینه پژوهش
۱-۴-۱	پیشینه خارجی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم
۱-۴-۲	پیشینه داخلی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم
۱-۴-۳	پیشینه گردشگری در منطقه مورد مطالعه
۱-۵	اهداف پژوهش
۱-۶	روش انجام پژوهش
۱-۷	روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۱-۸	مشکلات تحقیق
۱۳	فصل دوم: (مفاهیم نظری پژوهش).....
۲-۱	مقدمه
۲-۲	فرایند تاریخی توسعه گردشگری
۲-۲-۱	مسافرت و جهانگردی در گذشته
۲-۲-۲	مسافرت و جهانگردی قرون وسطی
۲-۲-۳	مسافرت و جهانگردی دوره رنسانس
۲-۲-۴	مسافرت و جهانگردی در انقلاب صنعتی
۲-۲-۵	مسافرت و جهانگردی در زمان کنونی
۲-۳	تاریخچه گردشگری در ایران
۲-۴	تعاریف
۲-۴-۱	گردشگری و گردشگر
۲-۵	انواع گردشگری
۲-۵-۱	گردشگری بر پایه هدف از سفر
۲-۵-۲	گردشگری انبوه و جایگزین
۲-۵-۳	جهانگردی فام

۲۲	۲-۵-۴ - گردشگری بر اساس محل سکونت افراد
۲۲	۲-۵-۵ - گردشگری از بعد تقاضا
۲۲	۲-۵-۶ - گردشگری بر اساس فعالیت، موضوع، جاذبه‌ها و تعاملات گردشگری
۲۳	۲-۶-۶ - اکوتوریسم
۲۴	۲-۷-۷ - مفهوم، تعاریف و مصادیق اکوتوریسم
۲۴	۲-۸-۸ - جنبه‌های اکوتوریسم
۲۵	۲-۸-۱ - جنبه‌های علمی
۲۵	۲-۸-۲ - جنبه‌های اجتماعی
۲۵	۲-۸-۳ - جنبه‌های اقتصادی
۲۵	۲-۹-۹ - ویژگی‌های اکوتوریسم
۲۶	۲-۱۰-۱۰ - ویژگی اکوتوریست‌ها و انواع آن
۲۷	۲-۱۱-۱۱ - اهمیت اکوتوریسم
۲۷	۲-۱۲-۱۲ - اهداف اساسی و ارکان اصلی اکوتوریسم
۲۸	۲-۱۳-۱۳ - ارکان اصلی اکوتوریسم
۲۸	۲-۱۴-۱۴ - اکوتوریسم در ایران
۲۹	۲-۱۵-۱۵ - جغرافیا و صنعت توریسم
۳۰	۲-۱۶-۱۶ - سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)
۳۰	۲-۱۶-۱ - تعریف
۳۰	۲-۱۶-۲ - اجزاء سیستم اطلاعات جغرافیایی
۳۲	۲-۱۷-۱۷ - کاربرد GIS در ارزیابی و برنامه‌ریزی گردشگری
۳۳	۲-۱۸-۱۸ - کاربرد GIS در مکان‌یابی فضاهای گردشگری
۳۳	فصل سوم : (ویژگی‌های طبیعی و انسانی منطقه اورامانات)
۳۴	۳-۱-۱ - موقعیت جغرافیایی منطقه اورامانات
۳۵	۳-۲-۲ - وجه تسمیه منطقه اورامانات
۳۵	۳-۳-۳ - زمین‌شناسی منطقه مورد مطالعه
۳۶	۳-۴-۴ - توزیع تیپ اراضی منطقه اورامانات
۳۶	۳-۵-۵ - منابع آب منطقه مورد مطالعه
۳۷	۳-۶-۶ - پوشش گیاهی منطقه مورد مطالعه
۳۸	۳-۷-۷ - سیمای اقلیمی منطقه مورد مطالعه
۳۸	۳-۷-۱ - پهنه‌بندی عنصر دما
۳۹	۳-۷-۲ - پهنه‌بندی عنصر بارش
۴۰	۳-۷-۳ - پهنه‌بندی عنصر رطوبت نسبی

- ۴۰ عنصر یخبندان ۳-۷-۴
- ۴۱ جاذبه‌های شاخص گردشگری منطقه اورامانات ۳-۸
- ۴۲ معرفی برخی از جاذبه‌های شاخص منطقه اورامانات ۳-۸-۱
- ۴۲ جاذبه‌های طبیعی ۳-۸-۱-۱
- ۴۲ کوه شاهو ۳-۸-۱-۱-۱
- ۴۳ کوه دالانی ۳-۸-۱-۱-۲
- ۴۳ کوه آتشکده یا آتشگاه ۳-۸-۱-۱-۳
- ۴۳ چشمه آب معدنی بل ۳-۸-۱-۱-۴
- ۴۴ چشمه یا سراب روانسر ۳-۸-۱-۱-۵
- ۴۴ چشمه شفابخش ریزه ۳-۸-۱-۱-۶
- ۴۴ غار قوری قلعه ۳-۸-۱-۱-۷
- ۴۵ غار کاوات ۳-۸-۱-۱-۸
- ۴۵ کنده کاری‌های میگوره یا غار حسین ۳-۸-۱-۱-۹
- ۴۵ جاذبه‌های تاریخی و انسانی ۳-۸-۱-۲
- ۴۵ امامزاده کوسه هجیج ۳-۸-۱-۲-۱
- ۴۶ روستای نمونه گردشگری هجیج ۳-۸-۱-۲-۲
- ۴۶ بازارچه مرزی جوانرود ۳-۸-۱-۲-۳
- ۴۶ ویژگی‌های انسانی منطقه اورامانات ۳-۹
- ۴۶ تغییرات جمعیتی ۳-۹-۱
- ۴۸ وضعیت اقتصادی منطقه ۳-۹-۲
- ۴۹ وضعیت سواد ۳-۹-۳
- ۴۹ **فصل چهارم : (مواد و روش‌ها)**
- ۵۰ مقدمه ۴-۱
- ۵۰ انتخاب طول دوره آماری ۴-۲
- ۵۱ شاخص آب و هوای توریسم (TCI) ۴-۳
- ۵۳ فرایند مکانیابی در GIS و مدل‌های تلفیق داده‌های مکانی ۴-۴
- ۵۴ مراحل فرایند مکانیابی با استفاده از GIS ۴-۵
- ۵۴ شناخت ۴-۵-۱
- ۵۴ تعیین داده‌ها و پارامترهای موثر ۴-۵-۲
- ۵۴ بررسی ویژگی‌های محدوده مطالعاتی ۴-۵-۳
- ۵۴ جمع‌آوری و آماده‌سازی داده‌ها ۴-۵-۴
- ۵۵ تهیه نقشه‌ها ۴-۵-۵

۵۵ ۴ - ۵ - ۶ - وزن دهی به نقشه‌ها
۵۵ ۴ - ۵ - ۷ - تلفیق نقشه‌ها
۵۵ ۴ - ۵ - ۸ - نقشه‌های نهایی
۵۶ ۴ - ۶ - فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)
۵۷ ۴ - ۷ - مراحل فرایند تحلیل سلسله مراتبی
۵۹ ۴ - ۸ - تکنیک دلفی
۶۰ فصل پنجم: (تجزیه و تحلیل داده‌ها)
۶۱ ۵ - ۱ - مقدمه
۶۲ ۵ - ۲ - تحلیل شرایط اقلیم گردشگری (TCI) منطقه اورامانات
۶۲ ۵ - ۲ - ۱ - ماه فروردین
۶۲ ۵ - ۲ - ۲ - ماه اردیبهشت
۶۳ ۵ - ۲ - ۳ - ماه خرداد
۶۴ ۵ - ۲ - ۴ - ماه تیر
۶۵ ۵ - ۲ - ۵ - ماه مرداد
۶۶ ۵ - ۲ - ۶ - ماه شهریور
۶۷ ۵ - ۲ - ۷ - ماه مهر
۶۸ ۵ - ۲ - ۸ - ماه آبان
۶۹ ۵ - ۲ - ۹ - ماه آذر
۷۰ ۵ - ۲ - ۱۰ - ماه دی
۷۱ ۵ - ۲ - ۱۱ - ماه بهمن
۷۲ ۵ - ۲ - ۱۲ - ماه اسفند
۷۳ ۵ - ۳ - تحلیل و تهیه نقشه پهنه های مناسب اکوتوریسم در منطقه اورامانات
۷۴ ۵ - ۳ - ۱ - نقشه سطوح ارتفاعی
۷۵ ۵ - ۳ - ۲ - نقشه شیب
۷۷ ۵ - ۳ - ۳ - نقشه جهت شیب
۷۸ ۵ - ۳ - ۴ - نقشه پوشش گیاهی
۷۹ ۵ - ۳ - ۵ - نقشه پهنه مناسب کوهنوردی
۸۰ ۵ - ۳ - ۶ - نقشه پهنه مناسب دامنه‌نوردی
۸۱ ۵ - ۳ - ۷ - نقشه پهنه مناسب ورزش‌های زمستانی
۸۲ ۵ - ۳ - ۸ - نقشه پهنه مناسب ورزش‌های آبی
۸۴ ۵ - ۳ - ۹ - نقشه پهنه مناسب طبیعت درمانی
۸۵ ۵ - ۳ - ۱۰ - نقشه پهنه مناسب چشم‌انداز و جاذبه

۸۶ ۵ - ۳ - ۱۱ - تلفیق لایه‌ها و تولید نقشه نهایی اکوتوریسم منطقه اورامانات
۸۷ ۵ - ۴ - اولویت بندی پهنه‌های اکوتوریسم با استفاده از (AHP)
۸۸ ۵ - ۴ - ۱ - پهنه کوهنوردی
۸۸ ۵ - ۴ - ۲ - پهنه دامنه‌نوردی
۸۹ ۵ - ۴ - ۳ - پهنه ورزش‌های زمستانی
۸۹ ۵ - ۴ - ۴ - پهنه ورزش‌های آبی
۹۰ ۵ - ۴ - ۵ - پهنه طبیعت درمانی
۹۰ ۵ - ۴ - ۶ - پهنه چشم‌انداز و جاذبه
۹۱ ۵ - ۵ - نقشه نهایی اولویت بندی پهنه‌های اصلی اکوتوریسم در منطقه اورامانات
۹۱ ۵ - ۶ - نتیجه گیری
۹۲ فصل ششم : (نتیجه گیری و پیشنهادات)
۹۳ ۶ - ۱ - مقدمه
۹۴ ۶ - ۲ - پاسخ به سوالات پژوهش
۹۵ ۶ - ۳ - پیشنهادات
۹۷ ۶ - ۴ - منابع و مأخذ

فهرست جداولها

صفحه	عنوان
۳۶	جدول ۳ - ۱- توزیع فضایی تیپ‌های اراضی منطقه اورامانات نسبت به استان
۳۷	جدول ۳ - ۲- بیلان آبدهی قنات، چشمه و سراب در منطقه اورامانات و جایگاه آن در استان
۳۷	جدول ۳ - ۳- پوشش گیاهی منطقه اورامانات به تفکیک شهرستان
۴۱	جدول ۳ - ۴- میانگین ماهانه و سالیانه روزهای یخبندان منطقه در دوره آماری ۱۳۷۱ - ۱۳۸۹
۴۱	جدول ۳ - ۵- انواع جاذبه‌های گردشگری منطقه اورامانات بر حسب نوع جاذبه و موقعیت
۴۷	جدول ۳ - ۶- جمعیت منطقه اورامانات و شهرستانهای آن در سال ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵
۴۷	جدول ۳ - ۷- ویژگی‌های اقتصادی جمعیت منطقه اورامانات (۱۳۶۵ - ۱۳۸۵)
۴۸	جدول ۳ - ۸- نرخ باسوادی منطقه اورامانات در سرشماری ۱۳۸۵
۵۰	جدول ۴ - ۱: موقعیت جغرافیایی ایستگاه‌های مورد مطالعه در پژوهش
۵۳	جدول ۴ - ۲- تقسیم بندی TCI برای ترسیم روی نقشه
۵۸	جدول ۴ - ۳- مقیاس ۹ کمیته ساعتی برای مقایسه دو به دوئی گزینه‌ها
۷۳	جدول ۵ - ۱- لایه‌های اطلاعاتی مورد نیاز در فعالیت‌های اکوتوریسمی مورد بررسی
۷۴	جدول ۵ - ۲- تابع مورد استفاده برای لایه‌های اطلاعاتی در هر یک از فعالیت‌های اکوتوریسمی
۷۵	جدول ۵ - ۳- سطوح ارتفاعی منطقه
۷۷	جدول ۵ - ۴- محاسبه طبقات شیب
۷۸	جدول ۵ - ۵- مساحت ارزش پهنه پوشش گیاهی در منطقه اورامانات
۸۰	جدول ۵ - ۶: مساحت پهنه کوهنوردی در منطقه اورامانات
۸۰	جدول ۵ - ۷: مساحت پهنه دامنه‌نوردی در منطقه اورامانات
۸۲	جدول ۵ - ۸: مساحت پهنه ورزش‌های زمستانی در منطقه اورامانات
۸۳	جدول ۵ - ۹: مساحت پهنه ورزش‌های آبی در منطقه اورامانات
۸۵	جدول ۵ - ۱۰: مساحت پهنه طبیعت درمانی در منطقه اورامانات
۸۵	جدول ۵ - ۱۱: مساحت پهنه چشم‌انداز و جاذبه در منطقه اورامانات
۸۷	جدول ۵ - ۱۲: مساحت پهنه‌های مناسب اکوتوریسم در منطقه اورامانات

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۲-۱- ارتباط تعاملی انواع مختلف جهانگردی	۲۱
شکل ۲-۲- اجزای اصلی GIS	۳۱
شکل ۳-۱- موقعیت منطقه اورامانات در کشور و استان	۳۴
شکل ۳-۲- پهنه‌بندی میانگین دمای سالانه در منطقه اورامانات	۳۸
شکل ۳-۳- پهنه‌بندی میانگین بارش سالانه در منطقه اورامانات	۳۹
شکل ۳-۴- پهنه‌بندی میانگین نم نسبی سالانه در منطقه اورامانات	۴۰
شکل ۴-۱- درخت سلسله مراتبی انجام پژوهش	۵۷
شکل ۴-۲- محاسبه نرخ سازگاری	۵۸
شکل ۵-۱- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه فروردین	۶۲
شکل ۵-۲- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه اردیبهشت	۶۳
شکل ۵-۳- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه خرداد	۶۴
شکل ۵-۴- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه تیر	۶۵
شکل ۵-۵- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه مرداد	۶۶
شکل ۵-۶- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه شهریور	۶۷
شکل ۵-۷- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه مهر	۶۸
شکل ۵-۸- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه آبان	۶۹
شکل ۵-۹- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه آذر	۷۰
شکل ۵-۱۰- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه دی	۷۱
شکل ۵-۱۱- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه بهمن	۷۲
شکل ۵-۱۲- پهنه‌بندی شرایط اقلیم گردشگری منطقه اورامانات در ماه اسفند	۷۳
شکل ۵-۱۳- نقشه سطوح ارتفاعی منطقه اورامانات	۷۵
شکل ۵-۱۴- نقشه شیب منطقه	۷۶
شکل ۵-۱۵- نقشه جهت شیب در منطقه اورامانات	۷۷
شکل ۵-۱۶- نقشه پوشش گیاهی در منطقه اورامانات	۷۸
شکل ۵-۱۷- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت کوهنوردی	۷۹
شکل ۵-۱۸- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت دامنه‌نوردی	۸۱
شکل ۵-۱۹- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت ورزش‌های زمستانی	۸۲
شکل ۵-۲۰- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت ورزش‌های آبی	۸۳
شکل ۵-۲۱- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت طبیعت‌درمانی	۸۴
شکل ۵-۲۲- نقشه پهنه مناسب جهت فعالیت چشم‌انداز و جاذبه	۸۶

- شکل ۵ - ۲۳- نقشه نهایی پهنه‌های مناسب اکوتوریسم در منطقه اورامانات ۸۷
- شکل ۵ - ۲۴- زیر معیارهای پهنه کوهنوردی ۸۸
- شکل ۵ - ۲۵- زیر معیارهای پهنه دامنه‌نوردی ۸۸
- شکل ۵ - ۲۶- زیر معیارهای پهنه ورزش‌های زمستانی ۸۹
- شکل ۵ - ۲۷- زیر معیارهای پهنه ورزش‌های آبی ۸۹
- شکل ۵ - ۲۸- زیر معیارهای پهنه طبیعت‌درمانی ۹۰
- شکل ۵ - ۲۹- زیر معیارهای پهنه چشم‌انداز و جاذبه ۹۰
- شکل ۵ - ۳۰- اولویت‌بندی پهنه‌های اصلی اکوتوریسم ۹۱

فصل اول (کلیات تحقیق)

- مقدمه
- تعریف مسئله و ضرورت پژوهش
- سوال‌های اصلی پژوهش
- سابقه و پیشینه پژوهش
- اهداف پژوهش
- روش انجام پژوهش
- روش و ابزار گرد آوری اطلاعات
- مشکلات تحقیق

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است هنوز توسعه برخی استان‌ها با چالش‌های گوناگونی رو برو هستند چرا که، راهبردهای گذشته در زمینه توسعه نواحی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تأمین کنند. این راهبردها در توزیع منافع حاصل از رشد و توسعه نیز موفق نبوده و سبب ایجاد مشکلات متعددی برای نواحی به خصوص نواحی روستایی شده‌اند. یکی از راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی محروم و دارای پتانسیل‌های لازم برای گسترش گردشگری است. گردشگری پدیده‌ای است که کهن که از دیر باز در جوامع انسانی وجود داشته است و به تدریج با طی مراحل تاریخی مختلف به موضوعی فنی، اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. گردشگری بر پایه عامل اساسی سفر و جابجایی قرار دارد در نتیجه دگرگونی‌های آن تابع تغییرات مختلفی از قبیل دگرگونی‌های ناشی از انگیزه سفر و وسیله حمل و نقل است. عواملی مانند انقلاب صنعتی، رشد سریع شهرنشینی، مالکیت وسیله نقلیه، افزایش اوقات فراغت و سطوح درآمد و به دنبال آن امنیت بیشترین تأثیر را در رشد صنعت جهانگردی داشته‌اند (کریم پناه، ۱۳۸۴: ۲). امروزه پدیده گردشگری به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته است که سرمایه گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند (ترمبلای^۱ ۲۰۰۶: ۳۴). و به عنوان یکی از مهمترین و پویاترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است و در تمامی عرصه‌ها، در سطح جهانی، ملی و منطقه‌ای مورد توجه برنامه ریزان و شرکت‌های خصوصی قرار گرفته است (لطفی، ۱۳۸۴: ۵). گردشگری به خصوص در زمانی که سود دیگر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش باشد، جایگزین مناسبی برای آن‌ها و راهبردی برای توسعه است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۸۲). توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون نرخ بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه‌اند، اهمیت فراوانی دارد. از سوی دیگر، لزوم توجه جدی به مقوله سیر و سیاحت و گردشگری، به عنوان پدیده‌ای نو در زندگی ماشینی قرن بیست و یکم، ضرورت کاملاً محسوسی است و اهمیت آن روز به روز در دنیا افزایش می‌یابد (باتلر^۲، ۲۰۰۲: ۱۴). از اواخر دهه ۱۹۶۰ میلادی، صنعت گردشگری در ابعاد جهانی‌اش، رشد قابل ملاحظه‌ای داشته است چنان که در سال ۲۰۰۶ تعداد گردشگران بین‌المللی به ۸۰۸ میلیون نفر رسیده است و پیش بینی می‌شود که طی دهه ۲۰۲۰ میلادی توریسم، صنعت

1. Tremblay
2. Butler

شماره یک جهان محسوب شود (سبحانی، ۱۳۸۹: ۱۱۴) تا جایی که سازمان جهانی گردشگری در بیانیه مانیل، گردشگری را نیاز اساسی در هزاره سوم معرفی کرده است (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳). یکی از شاخه های رو به رشد این صنعت، اکوتوریسم^۱ (طبیعت گردی) می باشد. شناسایی هر چه کامل تر مناطق مستعد گردشگری طبیعت و برنامه ریزی دقیق جهت امکان سنجی این مناطق به لحاظ توان جذب اکوتوریست می تواند به عنوان یک ابزار و راهکار اثربخش، نقشی اساسی در توسعه پایدار، ارتقای سطح زندگی جوامع انسانی و حفظ تعادل طبیعی ایفا نماید. تحلیل و ارزیابی توان ها و قابلیت های مزبور به گونه ای علمی، همراه با رعایت مسایل زیست محیطی، ضرورت دنیای امروز است. در این راستا هدف پژوهش حاضر شناسایی و امکان سنجی جاذبه های اکوتوریستی منطقه اورامانات^۲ در شمال غربی استان کرمانشاه با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی، (GIS) می باشد.

۱-۲- تعریف مسئله و ضرورت پژوهش

گردشگری و اقتصاد گردشگری در قرن ۲۱، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است. افزون بر این بسیاری از برنامه ریزان و سیاست گذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. گردشگری، یکی از بزرگ ترین بخش های اقتصادی در بسیاری از کشورها به شمار می رود (طیبی و همکاران، ۱۳۸۶: ۸۳). امروزه فعالیت های گردشگری به عنوان بخش چهارم فعالیت های انسان پس از کشاورزی، صنعت و خدمات محسوب می شود و کارشناسان پیش بینی می کنند در سال ۲۰۲۰ میلادی به عنوان سودآورترین صنعت در جهان درآمد به طوری که از آن به عنوان صادرات نامرئی نام می برند. طبق برآوردی که سازمان جهانی جهانگردی^۳ (WTO) به عمل آورده است در نخستین دهه سال ۲۰۰۰ رشد بخش اکوتوریسم بین ۱۰ تا ۳۰ درصد خواهد بود و انتظار می رود تا یک دهه دیگر اکوتوریست ها که هم اکنون ۰/۷ کل مسافرت جهان را تشکیل می دهند به بیش از ۰/۲۰ کل مسافران برسد (سینایی، ۱۳۸۲: ۳۲). بخش مهمی از فعالیت های جهانگردی در دنیا مبتنی بر بهرمنند شدن از طبیعت است که اکوتوریسم نام گرفته است. واژه اکوتوریسم کوتاه شده اصطلاح Ecological Tourism است و پدیده ای نسبتاً تازه در صنعت گردشگری است که تنها بخشی از کل این صنعت را تشکیل می دهد (نیوپان و تاپا^۴، ۲۰۰۴: ۲۵). در فعالیت های اکوتوریسمی

1. Ecotourism
2. awramanat
3. World Tourism Organization
4. Nyaupane & Thapa

افراد و یا گروه‌های جهانگردی با هدف بهره‌گیری از زیبایی‌های طبیعی و جادوهای حیرت‌انگیز خلقت به رشته کوه‌های مرتفع، کوهستان‌ها، کوهپایه‌ها، جنگل‌ها، جلگه‌ها، صحراها و دره‌های عمیق سفر می‌کنند. سفر میلیون‌ها اکوتوریست که ممکن است به دنبال دیدار از گیاهان و جانوران و یا انجام بررسی‌های اکولوژیکی، مطالعات زمین‌شناسی، معدن و مشابه آن باشد و یا با هدف دیدار از روستاهای جای گرفته در دور دست‌ترین مناطق و تماس با مردمان ساکن در دهکده‌ها و شرکت در مراسم عرفی آنان صورت گیرد. آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراوان از خود به جای گذاشته است. ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای از آثار مهمی است که توسعه اکوتوریسم به همراه آورده است (شفیع زاده، ۱۳۸۳: ۴۲). جلب و جذب گردشگر به منظور بازدید از مکان‌های دیدنی و آثار ملی و باستانی به سرمایه‌گذاری بسیاری در زمینه آماده سازی مکان‌های مورد بازدید، احداث جاده‌های مطلوب قابل دسترسی، هتل‌های چند ستاره، وسایل نقلیه مناسب و نظایر این‌ها نیازمند است، اما در این میان از بین انواع مختلف گردشگری، اکوتوریسم و جذب گردشگرانی که به منظور دیدن مناظر طبیعی به منطقه مسافرت می‌کنند، با کم‌ترین سرمایه‌گذاری نسبت به سایر انواع گردشگری میسر می‌گردد (جیانگ^۱، ۲۰۰۸: ۲۳). طبیعت‌گردان به دلیل دل‌بستگی به طبیعت با حداقل امکانات و تجهیزات به گشت و گذار و تفرج در طبیعت می‌پردازند و از مواهب الهی موجود در عرصه‌های طبیعی و مناظر زیبا و متنوع و آرامش بخش بهره‌مند می‌گردند (جهانیان و زندی، ۱۳۸۹: ۶۲). در این راستا اکوتوریسم گرایشی نوین در صنعت توریسم است، چشم اندازها و مناظر زیبای طبیعت از کانون‌ها و جاذبه‌های توریست پذیر این نوع از جهانگردی است لذا اهمیت دادن به نقش آن در حفاظت از محیط زیست به منظور دستیابی به توسعه پایدار امری ضروری است. اکوتوریسم یا گردشگری در طبیعت، از گونه‌های مهم گردشگری است که بیشترین سازگاری را با توسعه دارد. در حال حاضر اغلب کشورهای جهان در رقابتی تنگاتنگ و نزدیک، در پی بهره‌گیری از توانمندی‌های کشور خود هستند تا بتوانند سهم بیشتری از درآمد ناشی از صنعت توریسم را به خود اختصاص دهند و با ساده‌ترین شکل ممکن به اشتغال‌زایی بپردازند (مولایی هشتجین و خوشنود، ۱۳۸۶: ۱). کشور ایران با برخورداری از انواع مختلف جاذبه‌های طبیعی، تاکنون نتوانسته از این مزیت به خوبی استفاده کند. با وجودی که منابع طبیعی کشور می‌تواند به عنوان یکی از جاذبه‌های ارزشمند در جذب گردشگران داخلی و خارجی به شمار آید، که برنامه‌ریزی کاملی برای استفاده از این شرایط هنوز در ابتدای راه است و کار مهم و اساسی برای بهره‌برداری از جاذبه‌های طبیعی صورت نگرفته است.

1. Jiang

منطقه اورامانات در شمال غربی استان کرمانشاه به عنوان سرزمینی سرشار از منابع طبیعی، تاریخی و فرهنگی از یک سو و دارا بودن آب و هوای متنوع، دل پذیر و چهار فصل، رودخانه‌های پرآب و چشمه‌های جاری، کوهستان‌های برف گیر، جنگل‌های خودرو و باغات گسترده و غیره و استقرار بیشتر این جاذبه‌ها در مناطق روستایی از سوی دیگر، تنها بخشی از جاذبه‌های طبیعی این منطقه هستند که می‌تواند منطقه‌ای شگفت انگیز برای گردشگران داخلی و خارجی باشد.

۱-۳- سوالات پژوهش

در پژوهش حاضر سعی شده است تا با ارائه تعاریفی از، گردشگری، گردشگر، انواع گردشگری و اکوتوریسم پهنه‌های مناسب اکوتوریسم در منطقه اورامانات شناسایی و اولویت‌بندی گردند. بدین ترتیب این تحقیق در پی پاسخگویی به سؤالات زیر است:

۱- کدامیک از مؤلفه‌های محیطی در انتخاب مکان‌های بهینه گردشگری سهم بیشتری خواهد داشت؟

۲- کدام یک از قسمت‌های منطقه اورامانات بر اساس توان اکوتوریسمی از اولویت بیشتری برخوردارند؟

۱-۴- سابقه و پیشینه پژوهش

واژه اکوتوریسم اولین بار در سال ۱۹۶۵ توسط هتزر^۱ در تفکر دوباره به فرهنگ آموزشی و توریسم به اصطلاح توریسم اکولوژی^۲ (اکوتوریسم) اشاره نموده و امروزه به عنوان مفهومی که بر پایه‌ای ایده حفاظت محیط‌زیست و تولید پایدار بنا گردیده و رواج جهانی یافته است ارائه گردیده است (زنده مقدم، ۱۳۸۸: ۲). سبالیوس لاسکورین اولین کسی بود که واژه اکوتوریسم را سفر به مناطق نسبتاً دست نخورده و غیر آلوده با هدف خاص مطالعه، تحسین، لذت بردن از چشم اندازها و گیاهان و حیوانات وحشی هر گونه جذابیت فرهنگی منطقه چه در گذشته و چه در حال تعریف کرده است (نیازمند، ۱۳۸۲: ۲۸). از زمان نوشتن اولین کتاب مدون در زمینه توریسم تحت عنوان کتاب راهنمای گردشگری در سال ۱۷۷۸ به وسیله توماس نوگ نت ۲۳۴ سال تاکنون می‌گذرد، بیشتر کارهای انجام گرفته در زمینه توریسم را در سه بخش می‌توان بررسی کرد: اول مطالعات و کتاب‌هایی که بیشتر به شناخت و معرفی مکان‌های دیدنی و جذاب برای گردشگران پرداخته‌اند. دوم مطالعات و کتاب‌هایی که توریسم و ویژگی‌ها و تأثیرات آن را بررسی کرده‌اند. سوم مطالعات اخیر که به صورت تخصصی در رشته‌های مختلف بررسی شده‌اند مانند توریسم شهری، توریسم روستایی، اکوتوریسم و ...

1 . Hetzer

2 . ECOLOGIC